

Nuorisojengit eriarvoisuuden mittarina

LINDA HAAPAJÄRVI & LOTTA JUNNILAINEN

Helsingissä on syksyn aikana uutisoitu liikkuvan poikkeuksellisen aggressiivisia poikajoukkoja, joiden toiminta on herättänyt huolta nuorisojengien paluusta kaupunkikuvaan. Uhmakkaat nuoret miehet ovat kaupungistumisen alkuajoina asti liikkuneet kaduilla aiheuttaen paheksuntaa ja lähinnä varkauksiin ja lievään ilkivaltaan rajoittuvaa epäjärjestyttä, mutta nyt jengiytymisen luonteesta tuntuu olevan jotain uutta. Julkisessa keskustelussa vastakkain ovat olleet erityisesti kaksi näkemystä. Jengiytymistä on ennen kaikkea käsitelty oireena suomalaisen yhteiskunnan eriarvoistumisesta, joka purkautuu vaille tukea jääneiden nuorten aggressiivisuutena. Toisaalta jengi-ilmiötä on pidetty merkkinä epäonnistuneesta maahanmuuttajien kotouttamispolitiikasta. Tarkastelemme jengi-ilmiötä ranskalaisen tutkimuksen valossa ja pohdimme, miltä ilmiö sosiologian vinkkelistä näyttää.

Jengit ovat aina olleet vahvasti ikä-, sukupuoli- ja luokkasidonnaisia: kyse on ollut nuorista tavallisesti työväenluokkaisista miehistä, jotka tietoisesti pyrkivät uhmaamaan yhteisiä sääntöjä (Koskela 2002). Aikana, jolloin täystyöllisyys vallitsi ja hyvinvointivaltiota rakennettiin, koulumaailma, vapaa-aika kadulla ja ensiaskeleet tehdastyössä muodostivat kulttuurillisesti eheän miehisen sosialisointimallin. Yhdellä elämän alueella hankituilla tiedoilla ja taidoilla oli käyttöä myös muilla alueilla, sillä esimerkiksi jengissä omaksuttu fyysisyys ja taito puhalttaa yhteen hiileen olivat avuksi myös konepajamiljöössä. Töihin pääsi ilman tutkintotodistuksilla osoitettavaa lukeneisuutta, joka käsitettiin lähinnä Etelä-Helsingin herrojen puuhasteluksi. Jengissä opittu aloitteellisuus ja tunteilemattomuus sopivat myös sellaisen perhemallin peruspilareiksi, jossa päävastuu perheen elättämisestä oli miehellä. Jengin rooli nuorten elämässä on kuitenkin muuttunut sitä mukaan kuin palkkatyö itsestäänselvyytenä on hävinnyt.

Pariisilaisia nuorisojengejä tutkinut sosiologi Marwan Mohammedin (2011) mukaan jengiin liittymistä selittävät ongelmat kotona ja koulussa. Jos näistä keskeisistä sosialisointipiireistä toinen haurastuu tai luhistuu, alttius etsiä turvaa, tunnustusta ja toimintamalleja katuporukoista kasvaa merkittävästi. Heikoimmassa asemassa ovat nuoret, jotka kohtaavat merkittäviä vastoinkäymisiä sekä perheessä että koulussa.

Mohammedin tutkimus osoittaa, että pariisilaisissa jengeissä yliedustettuina ovat lapset, jotka elävät köyhissä, suurissa tai vain yhden aikuisen varassa sinnittelevissä perheissä. Perheiden mahdollisuus tukea nuoren sosialisointia on heikentynyt pääasiassa työelämän muutosten, kuten suorittavien töiden katoamisen ja pitkäaikäistyöttömyyden sekä epätyypillisten töiden yleistyksen, takia. Yksinhuoltajuus puolestaan altistaa paitsi köyhyydelle myös vanhempien ja lasten yhteisen ajan puutteelle erityisesti, jos ainoa vanhempi sinnittelee keikka- tai vuorotyössä. Tehtävien työajat hankaloittavat perheen arjen ennakoinnista ja säännöllistä rytmittämistä sekä läsnäoloa lasten kouluajkojen ulkopuolella. Jos suuri perhe joutuu asumaan ahtaasti, puuttuu nuorelta usein oma tila, jossa opiskelu ja vapaa-ajan viettäminen olisi mielekästä. Lisäksi lapset aistivat vanhempien väsymyksen ja toivottomuuden, jolloin kadulta etsitään paitsi tekemistä myös silkkaa huoletonta olemista. Kun vanhemmilla ei ole mahdollisuuksia valvoa nuoren koulunkäyntiä ja vapaa-aikaa, tyhjän tilan täyttävät korvaavat esimerkiksi vanhemmat sisarukset, harrastusten ohjaajat – tai toisinaan vertaisryhmistä muodostuvat jengit.

Pariisilaisista jenginuorista lähes kaikki ovat kokeneet syrjintää ja ohjauksen puutetta peruskoulussa, jonka tehtävä on valmistaa nuori elämään yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä sekä luoda pohja ammattiin kouluttautumiselle. Jen-

giläisten joukossa on myös paljon nuoria – erityisesti poikia – joilta peruskoulu on jäänyt kesken tai päättötodistus on saatu vain, koska koululla ei ole resursseja tarjota tehostettua opetusta. Epäluottamuksen tunne yhteiskunnan keskeisiä instituutioita ja palkkatyötä kohtaan syntyykin helposti tilanteessa, jossa koulumaailmassa esiintyy syrjintää, ilman tutkintoa saatavia töitä on tarjolla vähän ja nuorisotyöttömyys on suurta. Vaarana on, että koulumaailmasta syrjäytyneet nuoret eivät opi tunnistamaan mahdollisia ammatteja, urapolkuja ja yhteiskunnallisia asemaa sekä keinoja päästä niihin kiinni. Jos perhe ei ole paikkaamassa tyhjiötä, nuoret miehet saattavat rakentaa toimijuuttaan uhmakkuuden ja ulkopuolisuuden varaan, joiden kautta he joka tapauksessa ovat tottuneet tulemaan määritellyiksi.

Mohammedin mukaan jengeihin liitytäänkin nykyään neljästä syystä. Jengissä nuori kuuluu ryhmään, jota yhdistää jaettu kokemus menneistä pettymyksistä ja tulevaisuuden näköalattomuudesta. Jengin jäsenyyden ja kadulla hankitun statuksen avulla nuori voi kuitenkin nähdä itsensä hyväksyttynä, merkityksellisenä ja menestyvänä toimijana. Korkea asema kadulla hankitaan usein rikollisen ja ulkopuolisten uhkaavaksi kokemuksen toiminnan kautta, mistä syntyy nuorelle hetkittäinen vallan tunne. Lisäksi jengiläiset ovat taustaltaan usein pienituloisia, joten resurssien jakaminen ja rötöstely pullistavat jäsenten lomppakkoa ja mahdollisuutta osallistua kulutusyhteiskuntaan. Toisin sanoen jengiläisyys mahdollistaa toiminnan markkinoilla, julkisessa tilassa ja yhteiskunnan jäsenenä sellaisille nuorille, joiden toimijuutta perhe ja koulu eivät tunnusta tai tue.

Sosiologisesta näkökulmasta nuorisojengien lisääntyminen kertoo yhteiskunnallisesta eriarvoistumisesta. Esille nousevat erityisesti (aikuisten) työelämää koskevat muutokset (Silvasti & al. 2014), jotka vaikuttava nuoriin perheen ja kouluun välityksellä. Vanhempien heikko, epävarma tai olematon työmarkkina-asema sekä perheiden välinen eriarvoisuus sen suhteen, millaiset asumisen, tekemisen ja ihmisenä olemisen puitteet jälkikasvulle on mahdollista tarjota, vaikuttavat alttiuteen liittyä nuorisojengiin. Tätä alttiutta voimistavat epäonnistumisen kokemukset koulussa. Lisäksi koulumaailmassa syrjityiksi tai ohitetuiksi itsensä kokeneet nuoret ovat heikoilla opiskelu- ja työpaikoista kilpailtaessa, sillä heidän tutkintotodistuksensa, taitonsa ja luottamuksensa yhteisiin instituutioihin ovat keskimääräistä heikommat.

2000-luvun suomalaisen yhteiskunnan eriarvoistumista ei kuitenkaan voi tarkastella ainoastaan luokka-asetelman valossa. Jengi-ilmiön luonteen ymmärtämiseksi on syytä ottaa huomioon kansalaisuuteen ja etnisyyteen pohjautuvat jaot. Maahanmuuttajavanhempien työmarkkina-asema on heikompi kuin syntyperäisten suomalaisten niin kieli- ja koulutusvalmiuksien kuin työhaussa esiintyvän syrjinnän vuoksi. Suomessa maahanmuuttajat työllistyvät usein esimerkiksi terveydenhuollon, kuljetuksen ja siivouksen aloille, joilla tulotaso on matala ja työsopimukset määrä- tai osa-aikaisia. Maahanmuuttajaväestön joukossa on myös keskimääräistä enemmän suuria perheitä, jotka usein asuvat ahtaasti pienituloisuuden tai suurten perheasuntojen puutteen vuoksi. Lisäksi vanhempien voi olla vaikea tukea lasten opintoja, jos heidän kielitaitonsa tai suomalaisen koulujärjestelmän tuntemuksensa on heikko.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten osallistuminen jengeihin on siis vakavasti otettava ilmiö, joka selittyy ensisijaisesti taloudellisella eriarvoisuudella. Kun ulkonäön, kielen, uskonnon tai kulttuurin perusteella määriteltyyn vähemmistöön kohdistuu systemaattista syrjintää erityisesti koulutus-, työ- ja asumomarkkinoilla, syntyy myös etnistä eriarvoisuutta, joka vahvistaa rakenteellisen eriarvoisuuden muotoja. Nuoren usko omaan ammatilliseen tulevaisuuteen horjuu helposti, jos hän vanhempiaan tarkkaillaessaan oppii, ettei vähemmistöön kuuluva voi pärjätä työelämässä. Kun omakohtaiset syrjinnän kokemukset vielä vahvistavat omaksuttua ajatusmallia, kokemus kuilusta itsen ja muiden koululaisten, oman perheen ja toisten perheiden sekä etnisen vähemmistön ja kansallisen enemmistön välillä syvenee. Varteenotettava vaihtoehto purkaa epäoikeudenmukaisen kohtelun kokemusta voi silloin olla jengitoiminta, joka tarjoaa statusta, valtaa ja yhteenkuuluvuutta. Etnisyyden varaan on entistä näppärämpi rakentaa yhteisyyttä yhteiskunnassa, jossa tietoisuus kansalaisten syntyperästä pikemmin kuin luokka-asemasta ohjaa myös poliittisia vastakkainasetteluja. Rakenteellinen syrjintä ja etninen eriarvoisuus eivät siis yksin synnytä jengiytymistä, mutta niin Mohammedin kuin Suomessa somalipoikien varttumiskokemuksia tutkineen Petri Hautaniemen (2004) vaikuttavat siihen merkittävästi.

Jengit ovat perinteisesti muodostaneet siirtymävaiheen suomalaisten työväenluokkaisten

nuorten miesten elämässä. Koulusta konepajaan ja lapsuudenkodista perheen elättäjäksi on toisinaan kuljettu katujengien kautta. Ranskalainen nuorisotutkimuksen perusteella näyttää kuitenkin siltä, että jengien rooli näiden siirtymien välittäjänä on muuttunut. Viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana jengiläisten ikähaitari on kasvanut 17–20-vuotiaista 13–24-vuotiaisiin ja jäsenyyden kesto on pidentynyt. Jengit eivät enää näyttäydy ohimenevänä siirtymävaiheena vaan pitkittyneenä näköalattomuuden tilana,

jonka aikana omaksuttuja tietoja ja taitoja on lähes mahdotonta siirtää työ- tai perhe-elämään. Samaan aikaan ranskalainen yhteiskunta on käynyt läpi rajun rakennemuutoksen, eriarvoistunut luokkaperusteisesti ja kokenut kansallisaatteen huomattavan nousun. Meillä nuorison uudeltaisesta liikehdinnästä on vasta viitteitä, mutta Pariisin jengien tarkastelu herättää kysymään, onko laajemman jengi-ilmion siemenet meilläkin jo kylvetty.

KIRJALLISUUS

Hautaniemi, Petri: Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 2004.
Koskela, Kari: Huligaanit. Katuelämää Sörkassa suurlakosta sisällissotaan. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2002.
Mohammed, Marwan: La formation des bandes. Entre

la famille, l'école et la rue. Paris: Presses Universitaires de France, 2011.

Silvasti, Tiina & Lempiäinen, Kirsti & Kankainen, Tomi: Eriarvoisuuden paikat. Teoksessa Lempiäinen, Kirsti & Silvasti, Tiina (toim.): Eriarvoisuuden rakenteet. Haurastuvat työmarkkinat Suomessa. Tampere: Vastapaino, 2014.